

# Algemeen inleidend hoofdstuk

Provincie Noord-Brabant

## 1. Inleiding

### Inleiding

Voor u ligt de Begroting 2024 van de Provincie Noord-Brabant. Een begroting die tot stand is gekomen in een bijzondere periode. Er is een nieuw bestuur gevormd en begin september 2023 is het bestuursakkoord 'Samen maken we Brabant' gepresenteerd. Voorliggende begroting is daarom nog beleidsarm. Maar zoals het bestuursakkoord helder maakt ontbreekt het niet aan plannen om de komende tijd aan de slag te gaan. Mét en vóór Brabant en de Brabander. Dat doen we vanuit een open, eerlijke bestuursstijl en op basis van gelijkwaardigheid, betrokkenheid en het nemen van verantwoordelijkheid.

### Perspectief voor Brabant

We staan voor grote opgaven. De urgentie is hoog: ruimte is schaars, de arbeidsmarkt krap en de uitdagingen in het landelijk en stedelijk gebied zijn fors. Dit merkt de Brabander thuis, op het werk, én in de portemonnee. Zo is het vinden van een passende en betaalbare woning voor veel mensen een uitdaging, ondernemers kampen met moeilijk te vullen vacatures, agrariërs willen duidelijkheid over de toekomst, en energielasten zijn nog steeds hoger dan voor aanvang van de Coronapandemie. Onzekerheid die verder wordt gevoed door de val van het Kabinet en onduidelijkheid over de koers die vanuit Den Haag gevoerd gaat worden na de Tweede Kamerverkiezingen aanstaande november.

Dit vraagt om beslissingen waarbij we lef tonen en kijken naar de lange termijn ontwikkeling van Brabant. Het zijn soms ook beslissingen met directe impact op mensen en waar niet iedereen zich in kan vinden. Dit maakt het noodzakelijk om perspectief en houvast te bieden aan de Brabanders. Een perspectief met zicht op:

- Een welvarend, gezond en gelukkig Brabant.
- Een verbonden Brabant.
- Een duurzaam veranderend Brabant.
- Een gezonde natuur- en waterrijke leefomgeving.

Het bestuursakkoord is de basis om met elkaar aan de slag te gaan. De komende periode volgt een verdere uitwerking en concretisering van de plannen. We bouwen verder op de door Provinciale Staten vastgestelde Omgevingsvisie en beleidskaders. Dit is een stevig fundament om te werken aan de toekomst van Brabant. De focus gaat dan ook meer en meer naar het uitvoeren van plannen en projecten. En dat kunnen we niet alleen, maar is slechts succesvol als we kansgericht samenwerken. Met de Brabander, met Brabantse bedrijven en maatschappelijke organisaties, met Europa, met het Rijk, met gemeenten, met waterschappen, etc. En die kansen liggen er. Denk aan de sterke economische structuur, de kennis- en innovatiekracht, ruimtelijke kwaliteit, het cultureel erfgoed, de bruisende steden en levendige kernen en verbondenheid tussen mensen.

Daarbij verliezen we de menselijke kant nooit uit het oog. We zetten vol in op een gezond en gelukkig leven voor iedere Brabander. Een vitaal Brabant waar het fijn wonen, werken en leven is. De uitnodiging staat om hier samen met ons uitvoering aan te geven. Want samen maken we Brabant!

### Beleidsarme Begroting 2024

Met de aangenomen motie 'Samen maken we Brabant!' heeft Provinciale Staten op 8 september 2023 verzocht aan Gedeputeerden Staten om het bestuursakkoord tot uitgangspunt te nemen voor het te voeren beleid en de daartoe op te stellen begrotingen in de periode 2023-2027.

Komende periode vindt de uitwerking van het bestuursakkoord plaats. In afwachting van het Bestuursakkoord is een begroting 2024 opgesteld op basis van doortrekken van bestaand beleid.

Aanvullend daarop doen wij in het Statenvoorstel een aantal voorstellen om uitvoering financieel ook mogelijk te maken. Zo kan de uitvoering van beleid doorgang vinden in afwachting van de (financiële) uitwerking van het Bestuursakkoord. Deze uitwerking pakken wij voortvarend op en dit krijgt een plek in de Perspectiefnota 2025 die in het voorjaar van 2024 aan Provinciale Staten ter besluitvorming wordt

voorgelegd. Naast een inhoudelijke uitwerking van het bestuursakkoord is de inzet van de vrije begrotingsruimte onderdeel van dit voorstel. Vanuit de Perspectiefnota volgt verdere vertaling in de S&V cyclus.

Daarnaast geeft de begroting inzicht in de verwachte inkomsten en uitgaven voor Provincie Noord-Brabant in het jaar 2024. Het huidige beleid is daarbij het uitgangspunt. Het omvat naast de uitvoering van structurele taken de uitvoering van het beleid dat verder doorloopt en/of waarover reeds afspraken gemaakt zijn met partners. Voor zover de beschikbare middelen dit toelaten. Deze beschikbare middelen bestaan uit:

- Structurele middelen
- Uit eventueel in reserves beschikbare middelen
- Overgehevelde middelen uit 2023 (t/m besluitvorming Burap-II 2023)

Voor Landbouw en voedsel en de aanpak Stikstof is geconstateerd dat onvoldoende middelen beschikbaar zijn om de uitvoering in 2024 voort te zetten tot het moment dat besloten is over de uitwerking van Bestuursakkoord in de Perspectiefnota 2025. Hiertoe wordt uw Staten een tweetal voorstellen voorgelegd in het Statenvoorstel van de Begroting 2024. Daar waar prestaties en doelstellingen afliepen per 2023 zijn deze voor de duur van één jaar opgenomen in deze begroting.

## 2. Onze opgaven

### Omgevingsvisie

Ook in de komende bestuursperiode werken we als Provincie Noord Brabant (PNB) aan de vijf maatschappelijke opgaven uit de Omgevingsvisie . De omgevingsvisie geeft de langetermijnvisie weer voor de ruimtelijke ordening en leefomgeving. We in hebben Brabant te maken met fundamentele transitie op het gebied van energie, wonen, milieu, landbouw en voedsel, stikstof, en gezondheid. Transitie met ingrijpende effecten op de directe leefomgeving van mensen, en die diep indringen in het dagelijks bestaan van Brabanders. Onze provincie heeft als missie de regio en haar inwoners hier zo goed mogelijk op voor te bereiden. Voor de Brabanders houden we onze natuur mooi en toegankelijk, blijven we werken duurzame mobiliteit, en creëren we kansen voor ondernemen. We zetten in op het realiseren van een sterk en innovatief vestigingsklimaat en investeren in sport, cultuur, en cultureel erfgoed.

### Omgevingswet

De Omgevingswet is een ingrijpende verandering in de manier waarop de inrichting van de fysieke leefomgeving in Nederland wordt aangepakt. Het doel is om een meer integrale en efficiënte aanpak te realiseren, waarbij de belangen van de leefomgeving, economie en maatschappij beter op elkaar worden afgestemd. De landelijke invoeringsdatum voor de omgevingswet is 1 januari 2024. Als opgegeven gestuurde netwerkorganisatie is de provincie al langer gewend om samen met haar partners te werken aan de maatschappelijke hoofdogaven. Desalniettemin vraagt de Omgevingsvisie om hier extra stappen in te zetten. Om de provincie daarbij te helpen wordt door het nieuwe bestuur het beleidskader Leefomgeving vastgesteld. Dit beleidskader draagt uit hoe we als PNB diep, rond en breed werken; een overkoepelende visie op de manier waarom we uitvoering geven aan ons beleid. Het binnenkort vast te stellen beleidskader Toekomstbestendig Bestuur beschrijft hoe we als provincie de komende jaren verder vorm en inhoud willen geven aan onze samenwerkingen en onze eigen rol daarin. Daarop voortbordurend worden drie Uitvoeringsagenda's uitgewerkt met de pijlers Interbestuurlijk toezicht, Bestuurskrachtig Brabant, Bestuurlijke weerbaarheid en integriteit.

### Ruimtelijk Arrangement

Er is in Brabant sprake van druk op de beschikbare ruimte in relatie tot het werken aan onze vijf maatschappelijke hoofdogaven. De opgaven op het gebied van wonen, werken, mobiliteit, klimaat, energie, natuur en landbouw zijn groot en ingewikkeld, en vragen allemaal om fysieke ruimte die in Brabant schaars is. Eind 2023 wordt het ruimtelijk voorstel aangeboden aan het Rijk. Dit voorstel geeft een eerste

inzicht in wat er ruimtelijk mogelijk is in de provincie. Het Brabants ruimtelijk voorstel is tot stand gekomen in samenwerking met Rijk, gemeenten, regio's en waterschappen, en ook het betrekken van inwoners en ondernemers is een belangrijk deel van dit proces. Het ruimtelijk voorstel is opgebouwd langs de pijlers 'verstedelijking', 'klimaat & energie' en het 'Brabants Programma Landelijk Gebied' (BPLG). Het BPLG vormt de bouwsteen in het ruimtelijk voorstel ten aanzien van natuur, water, bodem, klimaat, en perspectief landbouw in het landelijk gebied. Wij zorgen ervoor dat het ruimtelijk voorstel en het Brabants Programma Landelijk Gebied elkaar gaan versterken. Na het aanbieden van het ruimtelijk voorstel, maken Rijk en provincie afspraken met elkaar die worden vastgelegd in een ruimtelijk arrangement. Deze afspraken gaan over de ruimtelijke inpassing en uitvoering van de opgaven uit het Ruimtelijk Voorstel. Het zorgvuldig uitwerken van het ruimtelijk arrangement is van belang voor onze provincie in verband met de gevoelde druk op de fysieke leefomgeving.

### **Brabant 'van het Slot'**

Sinds voorjaar 2023 verleent de provincie voorlopig geen NB- vergunningen die leiden tot extra uitstoot op Natura 2000 gebieden, zoals juridisch bepaald door de wet Natuurbescherming. Dit raakt projecten in allerlei sectoren, zoals woningbouw, onderhoud en uitvoering van infrastructurele projecten, de agrarische sector, de Brabantse economie en de algehele brede welvaart in onze provincie. Het nemen van effectieve maatregelen voor een geborgd natuurherstel is voor PNB van groot belang om de vergunningverlening weer op gang te krijgen, tevens rekening houdend met de inwerkingtreding van de Omgevingswet. Stikstofreductie is één van de belangrijkste maatregelen om te komen tot natuurherstel. Het is de motor om maatschappelijke en economische ontwikkelingen te kunnen realiseren. We gaan aan de slag om maatregelen concreet uit te werken zodat er op relatief korte termijn stikstof gereduceerd kan worden. De legalisatie van de PAS-melders is een verantwoordelijkheid van het Rijk, waarbij we kijken op welke wijze we hierin kunnen ondersteunen. Voor 2024 en verder is het doel om weer vergunningen te kunnen verstrekken voor aanvragen met stikstofeffecten.

### **Gezonde en veilige leefomgeving**

Een gezonde en veilige leefomgeving bestaat niet louter uit wegen, woningen, en bedrijven, maar je hebt er ook voldoende mogelijkheid om te genieten van natuur en cultuur. Het beschermen en verbeteren van biodiversiteit in Noord-Brabant is ook in 2024 prioriteit voor het programma Natuur.

Daarvoor krijgen we voor de Natura 2000-gebieden middelen van het Rijk vanuit het Landelijk Programma Natuur (LPN). Momenteel wordt de aanvraag van Rijksmiddelen voor de tweede fase van het LPN voorbereid. De tweede fase behelst een uitvoeringsprogramma in de periode 2024-2030. De maatregelen zoals beschreven in de natuurdoelanalyses vormen hiervoor de basis.

In 2024 gaan we door met het werken aan de doelstellingen uit het in 2022 vastgestelde beleidskader Levendig Brabant. We werken aan een levendig Brabant waar iedereen zich thuis voelt en zichzelf kan zijn, ook buitenlandse werknemers, en de (inter)nationale bezoeker. We verhogen de zichtbaarheid en de inclusiviteit van het cultureel en recreatief aanbod in de provincie. In 2024 stellen we meerjarige subsidies vast voor ondersteuning van de professionele kunsten, voor de periode 2025-2028. We hebben aandacht voor een afgewogen inpassing van erfgoed in het ruimtelijk domein, met oog voor de druk op fysieke ruimte i.r.t. alle andere opgaven.

### **Energietransitie**

We willen in Brabant in 2030 55% minder CO<sub>2</sub> uitstoot in Brabant realiseren ten opzichte van 1990. Door het Europees beleid Fit for 55 en de ambities van het kabinet liggen de doelen hoger dan die waarop het Klimaatakkoord is gebaseerd (49% CO<sub>2</sub>-reductie) en/of worden deze naar voren getrokken. We streven ernaar om in 2050 klimaatneutraal te zijn. Hier liggen kansen, omdat het vrijwel alle opgaven raakt waar we als provincie aan werken. Het is van belang om nu toe te werken naar een duurzame energievoorziening die toekomstbestendig is. De energietransitie loopt en is ambitieus, maar het verduurzamen van grote

energieverbruikers wordt bemoeilijkt door netschaarste. Het tegengaan van netcongestie is daarom cruciaal. Ook de verhoogde klimaat-ambitie met een beleidsinzet gericht op 60% broeikasgasreductie, zal van ons als provincie het nodige aan ontwikkel- en realisatiekracht vragen. Het Rijk zal met het Nationaal Plan Energie (NPE), Programma Energiehoofdinfrastructuur (PEH) en Landelijk Actieprogramma Netcongestie (LAN) richting geven aan het op korte en middellange termijn realiseren van een energiesysteem dat duurzaam en rechtvaardig is.

### **Duurzame verstedelijking/vitaal platteland en mobiliteit**

In het ruimtelijk domein, en ook zeker in de opgave duurzame verstedelijking, vitaal platteland, en duurzame mobiliteit, is de gebiedsgerichte, integrale aanpak op het gebied van water, bodem, natuur, klimaat en landbouw van groot belang. Boeren zijn daarin belangrijke spelers. We zien bijvoorbeeld dat veel veehouders zijn vastgelopen in een systeem waarin ze aanlopen tegen de grenzen van en effecten op de omgeving en de natuur. We blijven inzetten op het ondersteunen van de veehouders die, in verband met een te hoge uitstoot van ammoniak, een besluit moeten nemen over de toekomst van hun bedrijf: innoveren, extensiveren, verplaatsen, of beëindigen. De landbouwtransitie raakt ook het soort voedsel dat we in Brabant produceren. De eiwittransitie, oftewel relatief meer plantaardige productie en consumptie van eiwitten, is een kansrijke innovatie in de landbouw en komt voorzichtig op gang; we blijven dat ondersteunen met kennisuitwisseling en innovatie-bevordering.

Er is een tekort aan woningen in Brabant. In het kader van verstedelijking werken we in 2024 verder aan de woningbouw opgave en zetten waar mogelijk versnelling in via de uitvoering van regionale woondeals. We geven daarmee ook invulling aan de opgave om 30% sociale huurwoningen te bouwen, voldoende midden huurwoningen, en betaalbare koopwoningen. De woningbouwopgave hangt nauw samen met de mobiliteitsopgave. Het versneld uitvoeren van een aantal uitgestelde onderhoudsprojecten bij provinciale infrastructuur moet achterstallig onderhoud veroorzaakt door de stikstofproblematiek, voorkomen. Er staan een aantal (rijks-)infra projecten tijdelijk op pauze of zijn stopgezet. Extra inzet op actieve en gedeelde vormen van mobiliteit is nodig om de gevolgen hiervan op te vangen.

Het huidige OV-aanbod staat onder druk door de hoge verplichte indexatie en een achterblijvend herstel van de reizigersaantallen na corona. Personeelstekorten bemoeilijken vervoerders in het bestendig en betrouwbaar opschalen van de dienstregelingen.

Deze factoren beïnvloeden ook de (bestuurlijke) keuzes m.b.t. het toekomstige OV-aanbod bij nieuwe concessies. De komende tijd worden keuzes gemaakt over of en hoe projecten gerealiseerd kunnen worden, indien stikstof-gerelateerd met behulp van een prioriteringssysteem.

De toename van het aantal (dodelijke) verkeersslachtoffers vraagt om blijvende inzet op de verbetering van de verkeersveiligheid. Qua verkeersveiligheid, kiezen we nooit voor minder.

### **Klimaatproof**

Het uitvoeren van de Droogteagenda en de Kaderrichtlijn Water (KRW) -opgave staan tot en met 2027 centraal in de Water en Bodemopgave. In 2024 wordt daartoe een addendum voor het Regionaal Water- en bodem Programma 2022-2027 (RWP) opgesteld, waarbij de consequenties van veranderend Rijksbeleid (NPLG, Water en Bodem Sturend) en de KRW-opgave worden benoemd. Onderdeel daarvan is een eerste duiding van de nieuwe klimaatscenario's die in oktober 2023 beschikbaar zijn gekomen. We werken samen met rijk, gemeenten en waterschappen om te komen tot een klimaatrobuust, vitaal, en veerkrachtig water- en bodemsysteem met aandacht voor waterveiligheid.

### **Duurzame concurrerende economie**

Er is sprake van krapte op de arbeidsmarkt, met het vooruitzicht dat deze krapte in de komende periode alleen maar zal toenemen. Dit betekent dat er meer vacatures zijn, dan dat er kundige mensen zijn om deze vacatures te vullen. PNB krijgt op twee manieren te maken met de gevolgen hiervan. De huidige krapte op de arbeidsmarkt is de achilleshiel van het succes van de Brabantse economie en welvaart van

haar inwoners. We gaan daarom systematisch op zoek naar mogelijkheden om talent te binden en te behouden, en een gunstig vestigingsklimaat te creëren in de provincie. Het vermogen om te innoveren zetten we in voor onze maatschappelijke vraagstukken; om nieuwe kansen te creëren en te werken aan slimme oplossingen om met technologie de arbeidsproductiviteit te vergroten. Daarnaast kunnen effecten en impact van gevolgen van stikstofmaatregelen, de druk op de beschikbare ruimte en congestie op het net de innovatie- en groeikansen belemmeren. Wel vliegen we ook deze thema's aan vanuit missiegedreven innovatiebeleid, waarin we maatschappelijke opgaven en doelstellingen koppelen aan sleuteltechnologieën, bijvoorbeeld door het ondersteunen van Groeifonds aanvragen.

### **Brede Welvaart (inclusief Gezondheid)**

Om deze regio en onze inwoners zo goed mogelijk voor te bereiden op de grote transitie, is het van belang onze welvaartsontwikkeling en de vooruitgang van Brabant niet alleen af te meten aan economische groei maar bovenal aan vorderingen op welzijn van onze inwoners. Bij ons staat de Brabander centraal. Inzichten in hoe de brede welvaart zich in Brabant ontwikkelt zijn daarin essentieel. Het thema Brede Welvaart draagt hieraan bij door brede welvaart als samenbindend thema te verankeren in al het beleid van PNB, en samen met partners hiermee aan de slag te gaan om het inzicht in brede welvaart te vergroten. Brede welvaart inclusief gezondheid is een samenbindend thema dat dwars door alle beleidsprogramma's loopt. Voor gezondheid geven we dit vorm door per beleidsprogramma minimaal één gezondheidsindicator op te nemen die bijdraagt aan: voor iedere Brabander drie extra gezonde levensjaren.

Op deze manier krijgt gezondheid in alle provinciale programma's een plek. Daarmee komt het integrale karakter van dit thema in de begroting duidelijk terug.

### **Digitalisering en Datagedreven werken**

De digitale transformatie voltrekt zich volop en is onontkoombaar. Technologische ontwikkelingen gaan razendsnel en hebben steeds meer impact op onze samenleving en economie. Ze bieden kansen voor onder andere het verbeteren van de levenskwaliteit van mensen (o.a. gezondheid), verduurzaming (energietransitie) en de economie. Een steeds complexere wordende maatschappelijke context eist bovendien de strategische inzet van data om onze rol als middenbestuur echt waar te maken. Denk bijvoorbeeld aan de rijksopdracht om te komen tot één ruimtelijk voorstel voor Brabant, of het stikstofvraagstuk. Digitalisering en data worden daarmee steeds meer de kern van onze (strategische) beleidsontwikkeling, onze dienstverlening en onze bedrijfsprocessen. Daarvoor is het noodzakelijk dat we onze ICT-omgeving toekomstbestendig en cloud-based te maken. En we moeten werk maken van het - verantwoord - inzetten van de vele data die we hebben. Eerder is per programma gekeken naar de kansen hiervoor en komende periode staat in het teken van het zetten van stappen in de realisatie hiervan. Uiteraard altijd met oog voor privacy, informatieveiligheid en ethiek.

## **3. Uitvoering en regie**

### **Uitvoering en regie**

In de komende bestuursperiode verschuift onze focus steeds meer naar de uitvoering van ons beleid. We hebben de nodige beleidskaders vastgesteld, en nu is het tijd om actie te ondernemen om onze doelen te bereiken. We gebruiken uitvoeringsagenda's om ons beleid te vertalen naar uitvoering, en in de 2024 zullen we meerdere nieuwe uitvoeringsagenda's vaststellen. We benadrukken het belang van samenwerking en het gebruik van geschikte instrumenten om onze inspanningen te ondersteunen. Met de naderende inwerkingtreding van de Omgevingswet, sturen we actief aan om ervoor te zorgen dat we tijdig met onze provinciale partners om de tafel zitten. Het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) maakt het mogelijk om alle informatie over de fysieke leefomgeving digitaal te raadplegen en te delen.

We moeten echter ook enkele uitdagingen onder ogen zien. De toenemende inflatie zorgt ervoor dat de kosten van uitvoering hoger zijn dan we gewend zijn. Daarnaast worden we geconfronteerd met schaarste,

zowel in termen van grondstoffen als menskracht. Het feit dat we meer banen hebben dan gekwalificeerde arbeidskrachten heeft invloed op onze uitvoeringscapaciteit.

Binnen dit kader richten we onze aandacht op het behouden van regie, het versterken van onze uitvoeringskracht, het aantrekken van talentvolle medewerkers en het veiligstellen van financiering vanuit het Rijk. We zetten ons tevens in voor een effectieve organisatiestructuur om de uitvoering soepel te laten verlopen.

## **4. Ontwikkeling provinciale organisatie**

### **Ontwikkeling provinciale organisatie**

In het komende jaar zal onze organisatie zich meten aan de snel veranderende omgeving waarin we opereren. We streven naar toekomstbestendigheid en behoud van realisatiekracht, met een focus op opgavegestuurd en gebiedsgericht werken, ondersteund door innovatieve samenwerking. We richten ons op het aantrekken en behouden van top talenten door middel van aantrekkelijk werkgeverschap, inclusief Anders Werken, Ontmoeten en Reizen in 2024.

We besteden ook aandacht aan de middelen die we gebruiken, met een nadruk op het maximaliseren van datatechnologie voor maatschappelijke transitie. De digitale transformatie, inclusief digitalisering, datagedreven werken en ICT-beveiliging, zal ons helpen om slimmer te organiseren, zowel intern als extern.

Als een transparante en betrouwbare organisatie, met de basis op orde conform de Wet Openbare Overheid, zullen we deze ontwikkelingen en al onze andere activiteiten uitvoeren.

## **5. Financieel totaalbeeld: begroting in evenwicht, maar onzekerheden op middellange termijn**

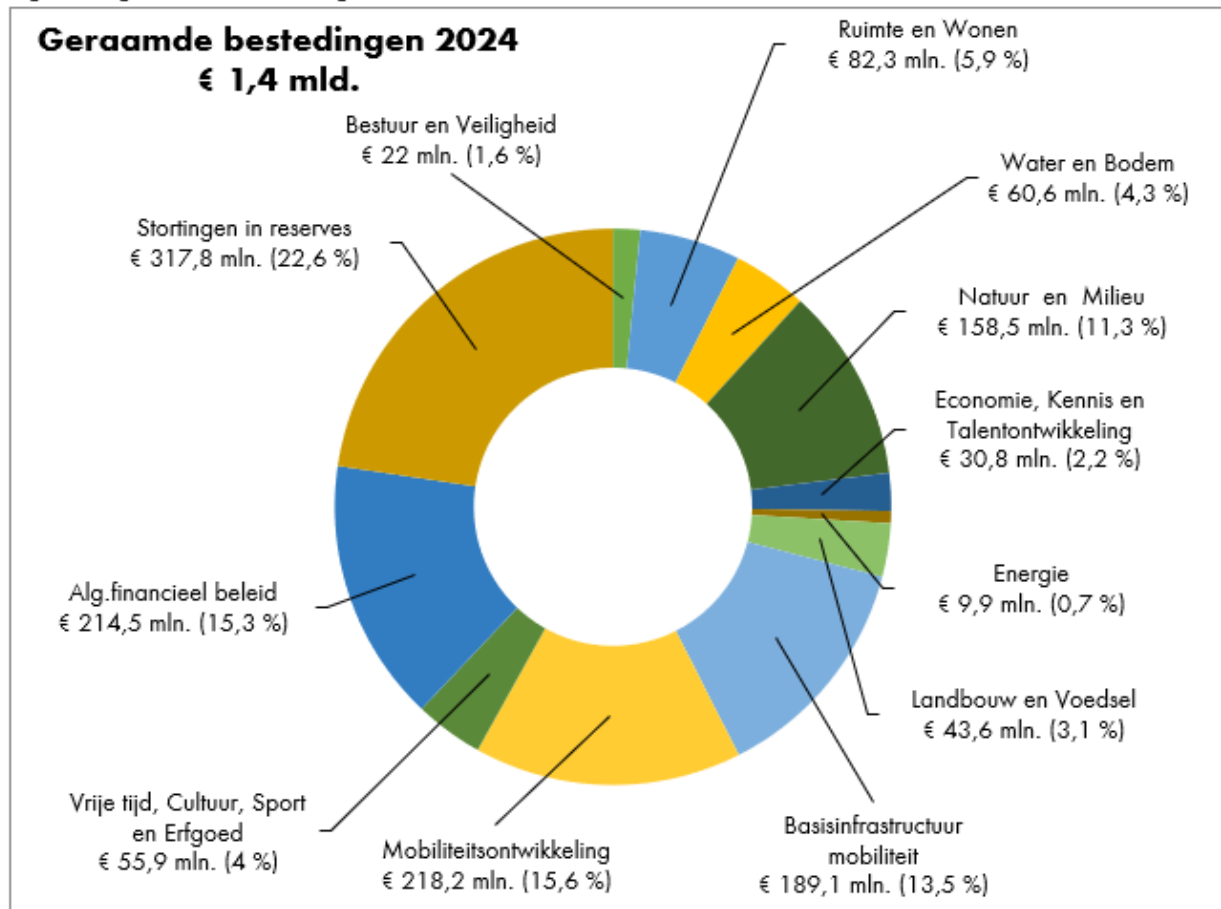
### **Financieel totaalbeeld: begroting in evenwicht, maar onzekerheden op middellange termijn**

De provinciale begroting is meerjarig in evenwicht en onze reservepositie is nu nog gezond. De geraamde lasten + geraamde toevoegingen aan reserves EN de geraamde baten + de geraamde onttrekkingen aan de reserves zijn zowel voor 2024 als voor de jaren 2025 t/m 2027 in evenwicht. Dat laat niet weg dat we leven in onzekere tijden. De inkomstenbronnen van de provincie staan daarbij onder druk. De volgende onzekerheden doen zich voor:

- Onduidelijk wat financiële uitkomsten zijn vanwege een nieuw verdeelmodel
- De huidige vorm van het provinciaal belastinggebied – bestaande uit opcenten motorrijtuigenbelasting - zal op termijn verdwijnen, onduidelijk is welke vorm van belasting hiervoor in de plaats komt;
- Onzekerheden doen zich voor op het vlak inkomsten uit ons vermogen vanwege renteschommelingen.



Figuur 1: geraamde bestedingen 2024





Figuur 2: geraamde herkomst van middelen 2024

